

VYBRANÉ HUDEBNÍ FORMY - výklad

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0950
Kódování materiálu	VY_32_INOVACE_mix1_evh02
Označení materiálu	evh02_formy_vyklad.rtf
Název školy	Gymnázium Kladno
Autor	MgA. Petr Kuna
Anotace	Výukový materiál seznamující studenty s několika základními druhy hudebních děl (Symfonie, programní symfonie, symfonická báseň, programní a absolutní hudba, sólový koncert, komorní hudba, sonáta) formou stručného a jednoduchého popisu. Text obsahuje příklady konkrétních skladeb a uvádí orientační historický vývoj.
Předmět	EVH –Estetická výchova hudební
Tematická oblast	Hudební teorie - hudební formy
Téma	Symfonie, programní symfonie, symfonická báseň, programní a absolutní hudba, sólový koncert, komorní hudba, sonáta
Očekávané výstupy	Orientovat se v daných pojmech a rozumět základním principům fungování uvedených hudebních forem.
Klíčová slova	Symfonie, programní symfonie, symfonická báseň, programní hudba, absolutní hudba, sólový koncert, komorní hudba, sonáta
Druh učebního materiálu	Výukový text
Ročník	1.
Cílová skupina	nižší stupeň osmiletého gymnázia
Ověřeno	(datum, třída)
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora	

Metodický pokyn

K tomuto výkladovému materiálu je vytvořen test s označením evh04_formy_test.rtf

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vybrané hudební formy - výklad

Symfonie

- Vícevětá skladba sonátového typu (viz sonáta) pro orchestr.
- Počet členů symfonického orchestru může být např. 70 – 80 hráčů, záleží na autorovi, době vzniku díla, stylu...
- Obvyklý počet vět (částí mezi nimiž se při koncertě netleská) je pro období klasicismu 3, pro období romantismu 4
- Vzniká v době hudebního klasicismu (2. polovina 18. stol.), od té doby se vyvíjí dodnes

Příklady:

- J. Haydn: Symfonie „S úderem kotlů“
- L.v. Beethoven: 5. symfonie „Osudová“
- A.Dvořák: 9. symfonie „Z nového světa“

Programní symfonie

- Vícevětá skladba sonátového typu pro orchestr s určitým mimohudebním dějem, příběhem (= programem)
- Námětem může být např. literární dílo – román, báseň..., výtvarné dílo – obraz, ale též krajina, osobní prožitky, představy atd.
- Vzniká v období hudebního novoromantismu kolem roku 1830

Příklad:

- H.Berlioz (Francie)– „Fantastická symfonie“

Symfonická báseň

- Jednovětá skladba pro orchestr s mimohudebním dějem (programem)
- Vzniká v období hudebního novoromantismu kolem roku 1830
- Zakladatelem je maďarský skladatel a klavírní virtuos F.Liszt

Příklad:

- F.Liszt: Les Preludes
- Poznámka: Ojedinělý cyklus B.Smetany „Má vlast“ je vyjímecným vzájemným propojením všech 6 částí (Vyšehrad, Vltava, Šárka, Z českých luhů a hájů, Tábor, Blaník)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Programní a absolutní hudba

- **Programní hudba** vyjadřuje mimohudební děj. Vypráví tedy jakýsi konkrétní příběh. Skladatel se může inspirovat například jiným uměleckým dílem – literárním či výtvarným, nebo zhudební vlastní představy, prožitky, krajinu apod.
- Využívá zvukomalby
- Tuto hudbu poznáme obvykle podle názvu: např. název věty symfonie „Výjev na venkově“ označuje programní dílo, kdežto název „Allegro“ odkazuje s největší pravděpodobností na hudbu absolutní (viz dále).
- Příklad:
  - B.Smetana „Má vlast“ cyklus symfonických básní, 2. věta – „Vltava“
- **Absolutní hudba** nemá žádný nehudební děj. Absolutní hudba je opakem programní hudby. Skladatel tedy neovlivňuje vnímání posluchače žádnými jinými prostředky než vlastní hudbou.
- Příklad:
  - J.Brahms (Německo) – 4. symfonie

Sólový koncert

- Hudební forma určená pro jeden sólový nástroj s doprovodem orchestru. Cílem je předvést technické možnosti daného nástroje a také interpreta (hráče).
- Forma koncertu vznikla v době hudebního baroka (1600 - 1750)
- Koncerty mívají několik vět, obvykle 3 nebo 4, součástí první věty bývá předehra orchestru.
- Sólista stojí před orchestrem po levé straně dirigenta, na začátku a konci skladby si podávají ruce. Sólový part je hrán z paměti.
- Příklady:
  - A.Vivaldi: Čtvero ročních dob pro housle
  - P.I.Čajkovskij: Koncert b moll pro klavír
  - A.Dvořák: Koncert h moll pro violoncello

Komorní hudba

- Označení pro hudbu interpretovanou menším počtem hudebníků. (obvykle 2 -9).
- Název odvozen od německého slova „kamer“ = komora, menší místnost např. na zámku
- Důležitým principem komorní hudby je rovnoprávnost všech nástrojových hlasů. Jedná se o jakýsi dialog v němž si vzájemně dávají jednotlivé hlasy přednost a nechávají zaznít momentálně významnější hudební motiv u nástroje jiného.
- Nejčastější obsazení:

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- klavírní trio – 3 nástroje: klavír, housle, violoncello
- smyčcový kvartet – 4 nástroje: 1. housle (prim), 2. housle (sekund), viola, violoncello
- klavírní kvintet – 5 nástrojů: klavír, 1. housle (prim), 2. housle (sekund), viola, violoncello (=klavír a smyčcový kvartet)

Příklady:

- A.Dvořák: Smyčcový kvartet F dur „Americký“
- R.Schumann: Klavírní kvintet Es dur

Sonáta

- Toto označení má 2 významy:
  - a/ Hudební forma – sonátová forma
  - b/ Skladba pro sólový nástroj a klavír

Sonáta jako hudební forma – „Sonátová forma“:

- Hudební forma vyvinutá v období hudebního klasicismu (1750 – 1827).
- Funguje na principu třídílnosti. Hudební dílo je vnitřně členěno na **expozici, provedení a reprízu**. V expozici se nacházejí 3 důležitá hudební témata (hlavní, vedlejší a závěrečné). V provedení se pracuje s motivy uvedenými v expozici, dochází zde však k výraznému přepracování, změně tónin atd. V repríze opět zazní hudba velmi podobná expozici, pouze s malými obměnami.
- Tato forma je velmi rozšířena nejen v období klasicismu, ale je využívána u velkého množství romantických hudebních děl, např. u symfonií, sólových koncertů, sonát atd.

Příklady:

- L.v.Beethoven: Sonáta „měsíčního svitu“ pro klavír

Sonáta jako skladba pro sólový nástroj a klavír

- Hudební dílo komponované pro sólový hudební nástroj a klavír.
- Náleží do oblasti komorní hudby a platí zde též pravidlo „rovnoprávnosti“ obou hlasů (viz komorní hudba). V případě klavíru se zde tedy nejedná „pouze“ o doprovod, ale klavír má stejně důležitou úlohu jako sólový nástroj.
- Skladba je psána v sonátové formě (viz výše).
- Obvykle se hraje z not.

Příklad:

- J.Brahms: Sonáta pro violu a klavír Es dur